

генерації, який готує молодь до самостійного життя в багатовимірному і складному суспільстві, виховує толерантне ставлення до теорій, ідей, традицій різних націй, допомагає учням відчувати себе не тільки національно свідомими громадянами України, але й громадянами Європи та світу. В час переоцінки історичних фактів та явищ підготовка учителів історії та залучення їх до європейських освітніх програм з проблем викладання історії покликані допомогти майбутнім учителям освоїти моделі історичної освіти і новітні технології викладання історії.

Література:

- 1.Булда А.А. Теоретичні основи практичної підготовки вчителів історії в педагогічних навчальних закладах України (історико-педагогічний аспект): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика викладання історії» / А.А. Булда. – К., 2000. – 36 с.
- 2.Грама Н.Г. Професійна підготовка педагога-вихователя дошкільного закладу до економічного виховання дітей: [монографія] / Н.Г. Грама. – [вид. 2-е доп.]. – Одеса: ОЦНТІ, 2002. – 380 с.
- 3.Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика: [монографія] / [С.Г. Гончаренко та ін.]; за ред. Н.Г. Ничкало. – Хмельницький, 2002. – 334 с. – (Академія педагогічних наук України та ін.).
4. Нероба Е. О. Професійна підготовка інженерів-педагогів у вищих технічних навчальних закладах Польщі: автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Е. О. Нероба. – К., 2003. – 22 с.
5. Профессиональная педагогика: [учеб. для студентов, обучающихся по педагогическим специальностям и направлениям] / [редкол. С.Я. Батышев и др.]. – М., 1997. – 512 с.
6. Щербак О.І. Оновлення парадигми підготовки педагога професійної школи в умовах інформаційно-технологічного розвитку / О.І. Щербак // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць / [редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін.]. – Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. – Вип. 16. – С. 109-115.

В статье раскрывается сущность понятий «профессиональное образование», «профессиональная подготовка» и «специальная подготовка» будущих учителей истории. Рассмотрен процесс становления и развития специальной подготовки будущих учителей.

In the article essence of basic concepts «professional education», «professional training» and «special training» of future teachers of history is lighted up. The process of forming and development of special training of future teachers of history have been considered in the article.

УДК 378.14 : 6(07)

А.Г. Грігченко
м. Умань, Україна

КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ІНТЕГРАЦІЙНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Постановка проблеми. Основними цілями професійної освіти в сучасних умовах розвитку суспільства є: підготовка кваліфікованого працівника відповідного рівня і профілю, конкурентноспроможного на ринку праці, компетентного, вільно володіючого своєю професією, здатного до ефективної роботи за фахом на рівні державних стандартів, готового до постійного професійного вдосконалення, соціальної і професійної мобільності.

Дослідники стверджують, що зараз все більш виразною виявляється суперечність між вимогами до особистості і діяльності вчителя і фактичним рівнем готовності випускників педагогічних ВНЗ до виконання соціально і професійно обумовлених функцій [9]. Причину цього вони вбачають в тому, що процес підготовки вчителя в його багатогранних аспектах до цих пір не став предметом комплексного дослідження, об'єктом системного підходу до нього

як до цілісного явища. Для цього необхідно переглянути зміст, форми і методи професійної підготовки майбутніх вчителів, спрямувати педагогічний процес на загальнокультурний і професійний розвиток особистості вчителя-вихователя, який досконало володіє предметом спеціальності і методикою його викладання [9].

Як показує огляд наукової літератури, дослідження професійної підготовки вчителя ведуться в різних напрямках. Проблема розглядається в контексті формування професійних вимог до фахівця (У. Введенський), нового підходу до розробки освітніх стандартів (А. Хуторський), вивчення змісту професійно педагогічної діяльності викладача (Л. Абдуліна), оцінки професійно педагогічної майстерності викладача вищої кваліфікації (Н. Асєєв).

Мета статті полягає у висвітленні наукових поглядів на проблему формування професійної компетентності педагога, структури професійної компетентності сучасного вчителя трудового навчання як інтеграційної характеристики підготовки його у ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. На наш погляд базисним критерієм оцінки якості підготовки фахівця у ВНЗ є професійна компетентність як інтеграційна характеристика, яка визначає його здатність вирішувати професійні завдання, що виникають в реальних ситуаціях професійної діяльності з використанням набутих знань, вмінь та навичок.

Цієї ж думки підтримується В. Лозова, яка стверджує, що компетентність вчителя має інтегративну природу, ще й тому що її джерелом є різні сфери культури (духовна, громадська, соціальна, педагогічна, управлінська, екологічна тощо), що вимагає значного інтелектуального розвитку особистості вчителя, включає аналітичні, комунікативні, прогностичні розумові процеси, екологічну, мотиваційну, рефлексивну, когнітивну, операційно-технологічну, етичну та інші складові змісту його підготовки, передбачає наращування знань, умінь, досвіду професійно-особистісного саморозвитку творчої діяльності, емоційно-ціннісного ставлення [6]

Як вважає В. Введенський, доцільність уведення поняття «професійна компетентність» обумовлена широтою його змісту, характеристикою, яка об'єднує такі поняття, як «професіоналізм», «кваліфікація», «професійні здібності» та ін. [1].

Поняття «компетентність» (лат. *competens* – здатний) трактується сучасним словником іншомовних слів, як: володіння компетенцією; володіння знаннями, які дозволяють судити про будь – що [10]. По відношенню до фахівця, «компетентний» означає «обізнаний, авторитетний, визнаний знавець у певному питанні, області знань, такий, що володіє компетенцією» [7].

Розглядаючи професійно-педагогічну компетентність як сукупність умінь майбутнього педагога особливим способом структурувати наукові і практичні знання з метою ефективного вирішення професійних завдань, О. Дубасенюк [2], виділяє такі основні її компоненти як: компетентність у галузі теорії і методики виховного процесу, його цілей, принципів, закономірностей, змісту, способів, форм методів; компетентність у сфері професійних предметів і знання того, як зробити сам процес виховання і зміст предмету провідними способами виховання учнів; соціально психологічна компетентність у галузі спілкування; диференціально-психологічна компетентність у сфері мотивів, здібностей, спрямованості; аутопсихологічна компетентність у сфері переваг і недоліків професійної діяльності і особи [2].

Аналіз літературних джерел показав, що існують різні авторські позиції з приводу структури професійної компетентності педагога.

Беручи за основу педагогічні вміння, якими повинен оволодіти майбутній учитель, Г. Коджаспірова [5] професійну компетентність педагога представляє у вигляді таких груп педагогічних умінь як:

– уміння побачити в педагогічній ситуації проблему і сформулювати її у вигляді педагогічних завдань, при постановці педагогічного завдання орієнтуватися на учня як на

активного учасника освітнього процесу, конкретизувати педагогічні завдання, ухвалювати оптимальне рішення, передбачати близькі і віддалені результати вирішення подібних завдань;

- робота із змістом навчального матеріалу, здатність до педагогічного тлумачення інформації, формування у школярів навчальних і соціальних умінь і навичок, здійснення міжпредметних зв'язків, облік навчальних можливостей школярів та передбачення типових утруднень при навчанні, вміння виходити з мотивації учнів при плануванні і організації освітнього процесу та ін;

- уміння співвідносити утруднення учнів з недоліками в своїй роботі, розробляти плани розвитку педагогічної діяльності;

- уміння поставити різноманітні комунікативні завдання для створення умов психологічної безпеки у спілкуванні і реалізації внутрішніх резервів партнера по спілкуванню;

- уміння зрозуміти позицію іншого у спілкуванні, виявити цікавість до його особи, орієнтація на розвиток особистості учня, володіти засобами невербального спілкування, прийомами риторики, створити атмосферу довіри в спілкуванні, вміти з гумором віднестися до окремих аспектів педагогічної ситуації;

- уміння втримувати стійку професійну позицію педагога (розуміння значущості своєї професії), управляти своїм емоційним станом, додаючи йому конструктивний, а не руйнівний характер, усвідомлювати власні позитивні можливості і можливості учнів, сприяти зміцненню своєї позитивної Я – концепції;

- усвідомлення перспективи власного професійного розвитку, визначення індивідуального стилю, максимальне використання природних інтелектуальних даних;

- уміння визначати знання, отримані учнями на протязі навчального року, стан діяльності і навичок, самоконтролю і самооцінки в навчальній діяльності на початку і в кінці року, виявляти окремі показники навчальної діяльності, стимулювати готовність до самонавчання і безперервної освіти;

- оцінювання вчителем вихованості учнів, уміння розпізнавати за їх поведінкою узгодженість етичних норм і переконань, здатність учителя побачити особистість учня в цілому, взаємозв'язок його думок і вчинків, створення умов для стимулювання розвитку особистості учня;

- інтегральна здатність вчителя оцінити свою працю в цілому, вбачити причинно-наслідкові зв'язки між її завданнями, цілями, способами, засобами, умовами, результатами [5].

Проте, на нашу думку, найбільш вдало структура професійної компетентності вчителя розроблена Л. Карповою [4].

Структурні компоненти професійної компетентності науковець представила трьома сферами: мотиваційною, предметно-практичною та сферою саморегуляції. Результатом сформованості кожної з них є розвиток певних ключових компетентностей, які в сукупності становлять готовність учителя до педагогічної діяльності та досконалий рівень розвитку його педагогічної культури [4, с. 30].

Беручи за основу ці положення, структура професійної компетентності вчителя трудового навчання нами представлена на рис. 1.

Визначено, що результатом сформованості мотиваційної сфери професійної компетентності майбутнього вчителя трудового навчання є розвиток його особистісно-мотиваційної та соціальної ключової компетентності, які характеризують сукупність соціальних установок, ціннісних орієнтацій, професійно-педагогічну спрямованість на роботу в загальноосвітній школі до формування в учнів системи знань сучасного виробництва.

Рис. 1. Структурні компоненти професійної компетентності вчителя трудового навчання

Сформованість предметно-практичної сфери професійної компетентності майбутнього вчителя трудового навчання сприяє розвитку його методологічної, практично-діяльнісної, дидактико-методичної та інформаційно-предметної компетентностей, які передбачають знання законів, принципів, методів, форм, процедур пізнання і перетворення педагогічної діяльності, сформованість світогляду, розвиненість умінь організації і проведення педагогічних досліджень, здатність до інноваційної діяльності, наукового обґрунтування, критичного осмислення та творчого застосування концептуальних положень, уміння прогнозувати, проектувати та управляти освітнім процесом формування в учнів системи знань сучасного виробництва.

Сфера саморегуляції характеризує розвиток професійної самосвідомості майбутнього вчителя, яка розглядається як механізм саморегуляції й усвідомлення особистістю своїх прагнень і можливостей у професійній діяльності, рівня оволодіння професією, що дає можливість визначати причини успіхів і невдач, коректувати діяльність, визначати перспективи професійного самовдосконалення. Основними ключовими компетентностями тут є психологічна компетентність, самооцінка та аутокомпетентність.

Вищевикладені положення знайшли своє відображення в розробленій нами концепції професійної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання сільської школи. Системоуворюючим чинником моделювання професійної підготовки при цьому стала організаційно управлінська структура навчального процесу, а також її навчально-методичне і програмне забезпечення; розробка методики і дидактичних засобів навчання, направлених на вдосконалення процесу професійної підготовки майбутніх вчителів трудового навчання при формуванні в учнів сільських шкіл системи знань сучасного аграрного виробництва.

Основною базою дослідно-експериментальної роботи став технологіко-педагогічний факультет Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Були визначені структура і зміст відповідної підготовки майбутніх педагогів, розроблена система навчальних занять, програмно-методичне і комп'ютерно-інформаційне їх забезпечення, які були покладені в основу проведення формувальної частини експерименту.

Результати діагностування рівня сформованості професійної компетентності у студентів контрольної і експериментальної груп впродовж їх навчання у ВНЗ (зрізи проводилися на I, IV, V курсах) представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Показники сформованості професійної компетентності у студентів контрольної і експериментальної груп впродовж навчання у ВНЗ

№ п/п	Група	Сформованість професійної компетентності %		
		1курс	4курс	5курс
1	Контрольна	55,75	71,25	78,75
2	Експериментальна	56,5	77,75	86,0

Траєкторія розвитку професійної компетентності студентів контрольної і експериментальної групи на трьох досліджуваних етапах представлена у вигляді діаграми на рис. 2.

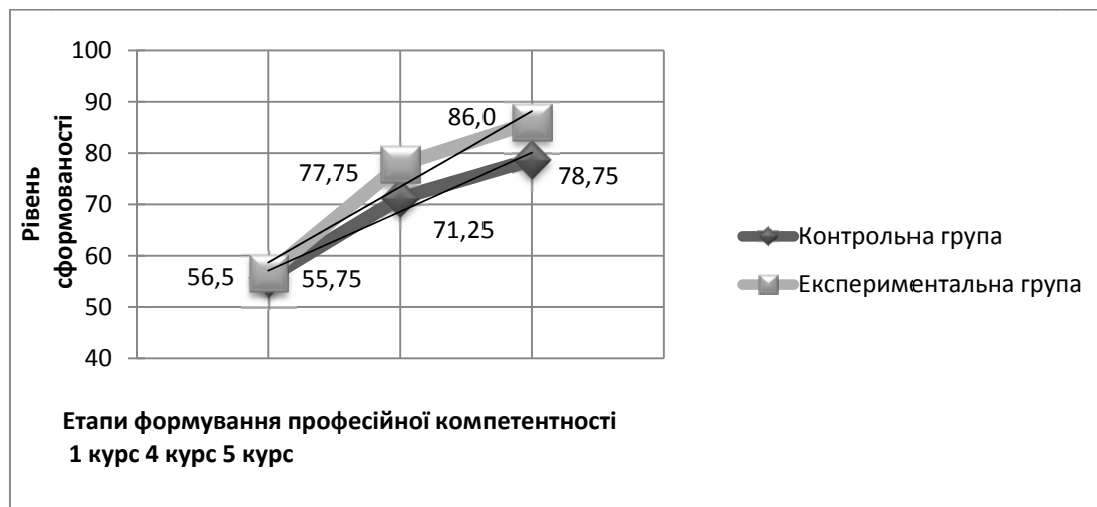

Рис. 2. Траєкторія розвитку професійної компетентності студентів контрольної та експериментальної груп

Висновок. Дослідження показують, що реалізація запропонованої концептуальної моделі дозволила більш ніж на 16 % збільшити якість професійної компетентності студентів експериментальної групи в питаннях формування в учнів системи знань сучасного аграрного виробництва по відношенню до студентів контрольної групи.

Результати зрізів указують на розвиток всіх виділених в дослідженні складових професійної компетентності майбутнього вчителя трудового навчання. Крім того, відбулося зростання досліджуваного показника по відношенню до показника констатувального етапу експерименту на 26%, що є доказом ефективності впровадження в освітній процес запропонованих компонентів досліджуваної концептуальної моделі формування професійної компетентності фахівця у ВНЗ.

Література:

1. Введенский В.Н. Моделирование профессиональной компетентности педагога/ В.Н. Введенский // Педагогика. – 2003. – №10. – С. 51-55.
2. Дубасенюк О.А. Основы теории і практики професійної виховної діяльності / Дубасенюк О.А. – Житомир: Житомир. держ. пед. ін-т, 1995.– 187 с.
3. Исаев Е.И. Университетское педагогическое образование: новая парадигма в подготовке педагогов / Е.И. Исаев // Тульская школа. – 1994. – № 4. – С. 11-13
4. Карпова Л.Г. Формування професійної компетентності вчителя загальноосвітньої школи: дис....канд.пед.наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти /Карпова Лариса Георгіївна. – Харків, 2003. – 212с.

5. Коджаспирова Г.М. Педагогика: Учебник./ Коджаспирова Г.М. – М.: Гардарики, 2004. – 528 с.
6. Лозова В.І. Формування педагогічної компетентності викладачів вищих навчальних закладів /В.І.Лозова// Педагогічна підготовка викладачів вищих навчальних закладів: Матеріали міжвуз. наук.-практ. конфер. – Харків: ОВС, 2002. – С. 3-8.
7. Ожегов С.И. Словарь русского языка /Под ред. док.филол.наук, проф. Н.Ю. Шведовой. – М.: Рус. яз.,1983. – 816с.
8. Слостенін В.А. Учитель и время /В.А. Слостенін //Советская педагогика. – 1990. – №9. – С.3-9
9. Слостенін В.А. Профессионально-педагогическая подготовка современного учителя /В.А. Слостенін, А.И. Мищенко// Советская педагогика. – 1991. – № 10. – С. 79-84.
10. Современный словарь иностранных слов. – М.: Иностранная литература, 1993. – 606с

У статті висвітлені погляди на проблему формування професійної компетентності педагога, представлена структура професійної компетентності сучасного вчителя трудового навчання як інтеграційної характеристики підготовки його у ВНЗ

Ключові слова: професійна компетентність, інтеграційна характеристика, система знань сучасного аграрного виробництва.

В статье освещены взгляды на проблему формирования профессиональной компетентности педагога, представлена структура профессиональной компетентности современного учителя трудового обучения как интеграционная характеристика подготовки его в ВУЗе.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, интеграционная характеристика, система знаний современного аграрного производства.

In the article the views to the problem of professional teacher forming competence are lighted up, the structure of professional competence of modern labour studies teacher is presented as integration description of his preparation in the Higher Educational Establishment (HEE).

Keywords: professional competence, integration description, system of of modern agrarian production knowledge.

УДК 378

Т.Я. Грітченко
м. Умань, Україна

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК СИСТЕМОУТВОРЮВАЛЬНОГО КОМПОНЕНТА ЙОГО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Глобалізаційні процеси, притаманні сьогоденню, вимагають від людини професійної компетентності, високої мобільності й здатності до адаптації в сучасних умовах життя, що актуалізує модернізацію освітньої галузі, оновлення всіх її ланок, приведення системи освіти у відповідність до світових стандартів [3]. Тому все більшого значення у сучасній вітчизняній освіті набуває компетентнісний підхід до осмислення цілей, завдань і результатів освіти, пов'язаний із пошуком нових концептуально-методологічних підстав, моделей підготовки фахівців з вищою професійною освітою. У таких умовах проблема визначення набору ключових компетентностей, якими повинен володіти сучасний учитель початкової школи, стає дуже актуальною.

Аналіз наукової літератури, присвяченої питанням формування компетентності, дозволяє говорити про те, що однією з базових, ключових компетентностей, яких має набути майбутній учитель, є комунікативна компетентність. У педагогічній діяльності комунікативна компетентність є системоутворювальним компонентом, а вчитель у своїй професійній діяльності виступає активним суб'єктом спілкування.

Мета статті полягає у висвітленні теоретичних аспектів формування комунікативної компетентності у майбутнього вчителя початкової школи як системоутворювального компонента його професійної діяльності.